

7. Кудашова Л. А. Формирование морально-психологической готовности студентов вузов – будущих социальных работников к профессиональной деятельности: дисс... .. канд. пед. наук : 13.00.01 / Л. А. Кудашова. – Саратов, 2002. – 190 с.

Жорова И.Я., Криницкий Е. А.

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТИ БУДУЩЕГО СОЦИАЛЬНОГО РАБОТНИКА
К РАБОТЕ С МОЛОДЕЖНЫМИ ОБЩЕСТВЕННЫМИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ

В статье раскрыто содержание понятия «готовность к профессиональной деятельности». На основе анализа особенностей профессиональной деятельности специалиста социальной сферы раскрыты его функции, пути взаимодействия с молодежными общественными организациями, социально-психологические методы работы с молодежью (партнерство, руководство, координация, посредничество и наставничество).

Определена структура готовности будущего социального работника к работе с молодежными общественными организациями (психологическая готовность (личные качества, мотивация), моральная (этические принципы) и профессиональная (наличие соответствующих знаний, умений и навыков).

Ключевые слова: будущий социальный работник, готовность к профессиональной деятельности, молодежные общественные организации.

Zhorova I.Y., Krynitskyi Ye.A.

THE STRUCTURE OF THE FUTURE SOCIAL WORKERS' READINESS
TO THE COOPERATION WITH YOUTH CIVIC ORGANIZATIONS

The article under consideration reveals the core of notion «readiness to professional activities».

Analysis of the social sector workers professional activity peculiarities has been done and certain functions have been recovered (the cognitive, defensive, regulative, organizational, communicative, and that one of the social connections); the ways of their interaction with youth civic organizations (establishing contacts and interrelation between a youth organization and other social institutions, leading youth to helping the others, assistance the younger people in becoming knowledgeable about judicial issues and preparing them to social self-protection, diagnostics of the deviant behavior, etc), social-psychological methods of work with youth (partnership, leadership, coordination, mediation and tutoring).

The indicators of such readiness - the motivational (positive interest towards professional activity), the one of orientation (knowledge of peculiarities, conditions for professional activities), strong-willed (skills of self-control and professional actions management), evaluative (skills of assessing own professional readiness and efficiency in solving professional tasks).

The structure of the future social workers' readiness to the cooperation with youth civic organizations (psychological readiness: personal traits, motivation; moral - ethical principles; professional: existence of corresponding knowledge, skills)

Keywords: future social worker, readiness to the professional activity, youth civic organizations

УДК 616.833.187.:37.017.92

Лопатко Л. А.*

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ У ОСІБ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ
У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

У статті розглянуто сутність богослужіння для осіб з порушеннями слуху у храмі, недільній школі при ньому, що позначається на духовному розвитку особистості, який впливає на формування ціннісних орієнтацій, починаючи з дитячого віку, у молодого покоління та людей зрілого віку з вадами слуху та сприяє соціалізації й самоутвердженню особистості в сучасному суспільстві.

* © Лопатко Л. А.*

Організація роботи з виховання духовності потребувала від нас уявлення про церковне богослужіння та сформованість духовної спільноти осіб з порушеннями слуху. Вирішуючи це завдання, ми обґрунтували спроможність нечуючих людей нарівні з чуючими, що свідчить про набуття особами з особливими потребами духовної зрілості, соціального досвіду та ціннісних орієнтацій, потрібних для входження індивіда в соціальне середовище.

Ключові слова: духовний розвиток, релігія, цінність, нечуючі, особи з порушеннями слуху, свідомість, соціалізація, пізнання світу, призначення свого життя, всебічний розвиток особистості, формування духовного світу, церкви, монастирі, святі міста.

Проблема духовноморального виховання особистості завжди була однією з актуальних, а в сучасних умовах, зважаючи на системну кризу, яка охопила наше суспільство, вона набуває особливого значення. Адже, незважаючи на те, що людина живе в матеріальному світі і тому, напевно, має насамперед потреби матеріальні, духовні ідеали завжди вважалися вищими, важливішими цінностями. Проте останнім часом спостерігається суттєве погіршення моральних взаємин між людьми, зростання цинізму, брутальності, жорстокості, агресивності, невміння зрозуміти одне одного, виявити повагу, толерантність, емпатію, милосердя, справедливість. Тому дослідження відповідної сфери виховання, його засобів і закономірностей на сучасному етапі розвитку суспільства та науки є актуальною проблемою.

Духовність, безсумнівно, є вельми складним феноменом, наукове дослідження якого потребує виокремлення чітких одиниць аналізу. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що проблемі виховання такої якості приділено чимало уваги. Коріння відповідних досліджень є вельми глибоким, про що свідчать праці педагогів минулого – А. Дистервега, Я. Коменського, Г. Песталоці, В. Сухомлинського. Вони, зокрема, й виділили головні фактори, які впливають на духовне виховання учнів, – працю, сім'ю, школу, вчителя.

На сьогодні ця проблема розглядається філософами (В. Андрущенко, Л. Губернський, М. Каган, С. Кримський,), соціологами (Б. Нагорний, О. Семашко,), педагогами (О. Бабченко, І. Бужина, О. Олексюк, С. Тищенко), психологами (І. Бех, М. Боришевський, Б. Братусь, І. Зелінченко, З. Карпенко, О. Киричук, О. Колісник, М. Савчин, Т. Саннікова), але щодо духовного зростання осіб з порушеннями слуху наукових досліджень недостатньо. Тому метою нашої сттї обрано виявлення типових особливостей розуміння особами з порушеннями слуху змісту моральних вчинків, а також пов'язаних із ними деяких релігійних уявлень.

Духовний розвиток особистості на сьогодні вважається проблемою загальнонаціонального значення. Майбутнє України залежить від того рівня духовності, доброти, уваги, турботи, який отримає від дорослих молоде покоління. Формування духовного світу молоді, духовності як провідної якості особистості – велике і складне завдання, що стоїть у центрі уваги суспільства, батьків та педагогів.

Людська особа, не є просто розумною істотою, яку треба запрограмувати фактологічними знаннями та методологічними компетенціями. Людина має тіло, душу та дух і потребує цілісного підходу до її розвитку і виховання, підходу, який оснований на розумінні її Богом даної гідності і високого призначення. Як належно жити в Україні та у світі у ХХІ ст. – це основне питання перед спільнотою [3].

Сьогодні ми маємо відчувати позитивні «зміни у стереотипах і установках стосовно осіб із вадами розвитку, розбудову гуманних стосунків, які ґрунтуються на основі духовного досвіду народу, співчутливого та милосердного ставлення до осіб, які потребують допомоги» [2, с. 8-12]. Адже в ментальності та суспільних відносинах ще прадавніх слов'ян існувало співчутливе, людяне ставлення до «калічних, нещасних, убогих». Як свідчать літописи, цьому сприяли монастирі, які робили перші спроби щодо виховання і навчання глухих [4, с. 23].

Суспільство, освіта, сім'я і релігія – це найважливіші сфери впливу на виховання духовних і моральних цінностей учнівської молоді.

Поняття «цінність» у науковій літературі трактується в різноманітних аспектах. Дефініції «цінність» різних авторів настільки специфічні, що часто виключають одна одну. У науковій літературі представлено підхід, відповідно до якого «цінність» означає таке ставлення (позитивне чи негативне) до природи, людської діяльності та її результатів, яке фіксується на рівні суспільної свідомості та в цій формі характерне для культури досить широких історичних епох.

Під впливом філософських та культурологічних ідей аксіологічної теорії кінця ХХ століття сформовано теоретичну основу дефініції «цінність», що розглядалася як позитивна (корисна) значущість об'єктів навколишнього світу для людини, соціальної групи, суспільства, що визначається як входження у сферу свідомої життєдіяльності людини, соціальних мотивів, інтересу та потреб, на засадах яких вона диференціює ці цінності на матеріальні та духовні, загальнолюдські та вітчизняні, сімейні, професійно-трудові, корпоративні.

Розглянемо одну із складових поняття «цінність» – духовність, яка в новому тлумачному словнику української мови визначається як «пов'язана з внутрішнім психічним життям людини, її моральним світом» [7, с. 629]. З категорією «духовність» співвідноситься потреба пізнання світу, себе, сенсу і призначення свого життя. Людина духовна тією мірою, якою вона замислюється над цими питаннями і прагне дістати на них відповідь. Формування духовних потреб особистості є найважливішим завданням виховання.

Е. Помиткін вважає, що виявлення та подальший розвиток духовного потенціалу молодого покоління є завданням стратегічної важливості. У цьому руслі позитивною тенденцією слід уважати переорієнтацію значної частини роботодавців на пошук насамперед за все, порядних, сумлінних і відповідальних, а не лише кваліфікованих і активних працівників. Таким чином, духовні ознаки особистості стають важливою умовою її подальшого працевлаштування та професійного зростання [8, с. 280]. Учений підкреслює, що характерною ознакою високодуховної особистості є високиморальні вчинки, прагнення до реалізації загальнолюдських цінностей у власному житті, потяг до істини та прекрасного.

Усвідомлення духовних скарбів є підставою для всебічного розвитку людини як особи. Ця духовна константа стосується всіх людей, які б вони не мали вади і проблеми, стосується вона також людей з вадами слуху і їх спільноти.

Церкви беруть усе більшу участь у соціальних програмах, які безпосередньо торкаються і сфери соціальної педагогіки. Як зазначає М. Галагузова, церкви також дбають про тих, хто опинився на «узбіччі життя», та тих, хто має певні відхилення в розвитку, і прагнуть включити цих людей в коло своєї місіонерської та катехизаторської діяльності [1, с. 216]. Усередині себе громада прагне підтримувати належний рівень соціалізації і робить це як безпосередньо, так і через сім'ю.

А. Мудрик відзначає, що соціалізація в релігійних організаціях здійснюється під впливом практично всіх механізмів соціалізації [5, с. 59].

У процесі соціалізації релігійні організації реалізують низку функцій:

- ціннісно-орієнтаційну, яка забезпечується як у процесі культових дій (богослужіння в храмі, молитви та ін.), так і в різних формах релігійного просвітництва;
- регулятивна функція виявляється в тому, що релігійні організації культивують серед своїх членів поведінку, відповідну релігійним нормам;
- комунікативна функція реалізується у створенні умов для спілкування віруючих, у певних формах його організації, а також в культивуванні норм спілкування;
- милосердна функція релігійних організацій реалізується у сферах і формах діяльності милосердя і благодійності як у межах власне організацій, так і за їх межами, завдяки чому члени організації здобувають специфічний досвід;

– компенсаторна (втішальна) функція виявляється в гармонізації духовного світу віруючих, у допомозі їм в усвідомленні своїх проблем і в духовному захисті від мирських потрясінь та неприємностей;

– виховна функція – релігійне виховання особистості.

Релігійне виховання здійснюється священнослужителями; віруючими агентами соціалізації (батьками, родичами, знайомими, членами релігійної спільноти та ін.); педагогами конфесійних навчальних закладів (як основних – середніх шкіл, коледжів тощо, так і додаткових – недільних шкіл, гуртків і ін.).

В основі релігійного виховання лежить феномен подвоєння світу і його сакралізації (від лат. *sacrum* – «священний»), тобто наділення явищ навколишньої дійсності й особистісного початку людини священним змістом, надання особового змісту повсякденним мирським процедурам через їх обрядове освячення.

Нами було простежено основні духовні орієнтири в нечуючих людей шляхом долучення їх до богослужіння при Херсонському Хрестовоздвиженському храмі, де поруч з чуучими вірянами відбуваються проповіді для осіб з порушеннями слуху. При цьому храмі організовано щонедільне християнське богослужіння та недільна школа. Щотижня за благословенням настоятеля храму проводяться уроки-лекції, такі ж лекції відбуваються і в Херсонському Святодухівському соборі, що сприяє процесу соціалізації особистості в християнську субкультуру.

Отже, організований у спеціальному душпастирстві комплексний підхід до особи з вадами слуху уможливорює досягнення вищих форм компенсації її життєвих сил, які визрівають під час розвитку духовного рівня особи з вадами слуху.

Широко практикуються і паломництва, які дають можливість цілеспрямованого спільного туризму, що зазвичай позитивно впливає на процес соціалізації.

Так, нечуючі християни відвідали Почаївську Лавру в м. Києві, Свято-григоріївський Вібюківський монастир, здійснили подорож святими місцями Одеси та Одеської області (Кулевча), брали участь у Хресній ході 2015 року. У вересні цього року відбулася зустріч зі служителем Київського Святотроїцького Юніанського монастиря.

Треба відзначити, що перекладали лекцію київські перекладачі, що сприяло обміну досвідом роботи перекладачів жестової мови. Адже сурдоперекладач може бути з великим стажем, але якщо він не сприймає на слух молитви, не розуміє їх зміст, не може донести їх значення мовою жестів до осіб з порушеннями слуху, то потрапить у безглузде становище. Деякі молитви легко перекладати (які безпосередньо звернені до Бога), але частина молитов дуже важко сприймається нечуючими християнами, і їх треба «переробляти», перш ніж донести до них. Адже часто російський еквівалент церковнослов'янського слова має протилежне значення.

Головною місією християнської педагогіки є виховання особистості людини в образі і подобі до Бога. Основним компонентом цього процесу є християнське соціальне виховання або, точніше, перевиховання, яке відбувається в контексті християнської громади, тому тематика лекцій різноманітна: «Що таке віра?», «Що таке гріх?», «Хто такі святі?», «Таїнство святого причастя та сповіді» та ін., що створює позитивне середовище для спілкування людей між собою, зокрема і людей з порушеннями слуху.

Залучаючи осіб з вадами слуху до служіння, Церква з одного боку виявляє сурдоініціативу, тобто підсилює свою участь у житті спільноти осіб нечуючих, а з іншого боку конкретизує спосіб служіння, за яким особа з вадами слуху має право у притаманний саме їй спосіб сподіватися на духовне звільнення, спасіння у її житті. Сподівання на Дар Божий у всій його повновладності визначає право для нечуючої людини на її духовну самобутність і особливе служіння у Церкві. Саме такі слова, як унікальність, самобутність і відповідальність у представленні Божого Об'явлення для

конкретної особи з вадами слуху виявляють жанр і метод душпастирювання Хрестовоздвиженського храму.

Разом зі служителями Церкви, соціальними педагогами християни з порушеннями слуху залучаються і до благодійності. Так, на Новорічні свята, День Святого Миколая, Різдво, Великдень нечуючі віруючі батьки й інші миряни відвідують з подарунками НВК № 29, НВК № 48, де навчаються їхні слабочуючі діти та школу-інтернат для глухих дітей, що свідчить про родинне виховання осіб з порушеннями слуху та виховний потенціал релігійного вчення.

Діяльність соціального педагога за взаємодії з різними громадами християнських конфесій має будуватися на таких принципах: поваги до свободи віросповідання особистості, дотримання прав та інтересів дитини, ретельного вивчення процесу і динаміки християнського перевиховання в кожному конкретному випадку. Участь соціального педагога в діяльності християнської громади може зводитися до консультування служителів і прихожан, дослідження методик і технологій перевиховання в церкві, участі в проектах [6, с. 59-61].

Часто церква може зробити те, що не зможе зробити соціальний педагог. Це твердження особливо слушне в тих випадках, коли сім'я не справляється зі своїми основними функціями, коли людина не піддається нормальній соціалізації або має відхилення у фізичному розвитку, зокрема порушення мови, що ускладнює взаємодію з оточуючими людьми, з соціальним педагогом. Церковне спілкування також дає позитивні результати у процесі реабілітації осіб з порушеннями слуху. На цих засадах будується плідна співпраця між церквою і соціальним педагогом.

Люди з порушеннями слуху приходять до церкви не для того, аби перебувати у храмі, а для того, щоб почути про Христа та жити за його заповідями, бути учасником Таїнств Церкви, що дуже важливо, особливо для тих, кого батьки ввели в храм ще в дитинстві: вони беруть участь у богослужінні, церковному спілкуванні, але все ж як іноземці. І коли нечуючі люди знаходять можливість звернутися до Бога, свідомо сприйняти богослужіння, сповідати свій гріх, шукати духовного росту, духовного життя – це справжня радість.

Отже, у ході нашого дослідження встановлено, що люди з порушеннями слуху збагачують:

- інформаційний компонент православ'я – об'єм знань, який вихованці отримують з історії церкви, богослов'я, догматики, священної історії;
- моральний – навчання вихованців застосування особистісного досвіду через вимоги християнської моралі;
- діяльнісний – участь у богослужіннях, церковна творчість, справи милосердя.

Містичний рівень православного виховання визначають такі моменти: підготовка та участь у церковних таїнствах, домашня молитва, виховання почуття благоговіння та почитання святих.

У процесі релігійного виховання використовуються різні форми, багато з яких є аналогічними за зовнішніми ознаками, формами соціального виховання (урочна система, семінари, лекції та ін., клуби для різних груп віруючих, святкові заходи, екскурсії і т.ін.), але отримують сакральну сутність, наповнюючись специфічним для релігійного виховання змістом.

Що ж стосується засобів релігійного виховання осіб з порушеннями слуху, то це церковне богослужіння, що долучає віруючих до церковного життя, до таїнства спілкування з Богом; проповідь, яка повідомляє найважливіші положення віровчення та стимулює до відповідної поведінки; молитва, яка допомагає навчитися виробляти потрібний душевний настрій; сповідь, яка привчає до самоаналізу і до думки про покарання за гріх (проступки); піст, який допомагає підкорити плоть, смиряти гординю, напрацьовувати стійкість.

Таким чином, у процесі релігійного виховання у нечуючих віруючих формується специфічна ціннісно-нормативна система, особливості мислення та поведінки, стиль життя, а в цілому – стратегії адаптації та уособлення в соціумі. Саме тому їй важливо не просто знаходити спільну мову з нечуючими людьми, а зробити їхню соціокультурну реабілітацію на гуманітарних засадах, сприймати їх як повноцінних членів суспільства.

Перспективи подальших розвідок полягають у вивченні зростання духовності різновікових категорій осіб з порушеннями слуху в різних соціальних інститутах.

Література:

1. Галагузова М. А. Социальная педагогика: курс лекций / под общей ред. М. А. Галагузовой. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 416 с.
2. Загоруйко С. А. Из історії навчання глухих в Україні / С. А. Загоруйко // Збірник матеріалів I Всеукраїнської конференції з історії навчання глухих в Україні. – К., 2000. – С. 8-12.
3. Ідея – переосмислити концепцію Університету в ХХІ столітті / Владика Борис (Гудзяк) Президент УКП [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucu.edu.ua/strategy-2020/>.
4. Кульбіда С. В. Українська дактилологія : науково-методичний посібник / С. В. Кульбіда. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 256 с.
5. Маслоу А. Новые рубежи развития человека // Хрестоматия по гуманистической психотерапии / сост. М. Папуш; пер. с англ. – М., 1995. – С. 53-164.
6. Мудрик А. В. Социальная педагогика: учеб. для студ. пед. вузов / под ред. В. А. Слостенина. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Издательский центр «Академия», 2000. – 108 с.
7. Новий словник української мови / укладачі: Василь Яременко, Оксана Сліпущко. – Т. I (А-К). – Вид. друге, виправлене. – К. : Вид-во «Аконт», 2008. – С. 628.
8. Помиткін Е. О. Психологія духовного розвитку особистості : монографія / Е. О. Помиткін. – К. : Наш час, 2005. – 280 с.

Лопатко Л. А.

ФОРМИРОВАНИЕ ДУХОВНОСТИ У ЛЮДЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ СЛУХА В ПРОЦЕССЕ СОЦИАЛИЗАЦИИ

В статье рассмотрено суть богослужения в храме для людей с нарушением слуха, воскресной школе при нём, которое отображается на духовном развитии личности, что влияет на формирование ценностных ориентаций, начиная с детского возраста, молодого поколения и людей зрелого возраста с дефектами слуха и содействует социализации и самоутверждению личности в современном обществе.

Организация работы по воспитанию духовности требовала от нас представления о церковном Богослужении и формировании духовной общности людей с нарушением слуха. Решая эту задачу, мы обосновали возможность неслышающих людей наравне со слышащими, что свидетельствует о возможности лиц с особыми потребностями в духовном росте, социальном опыте и ценностных ориентациях, необходимых для вхождения индивида в социальную среду.

Ключевые слова: духовное развитие, религия, ценность, неслышающие, индивид с нарушениями слуха, сознание, познание мира, назначение своей жизни, развитие личности, сформирование духовного мира, церковь, монастыри, святые места.

Lopatko L. A.

FORMING OF SPIRITUALITY AMONG PEOPLE WITH IMPAIRED HEARING IN PROCESS OF SOCIALIZATION

In the article the essence of public worship in the temple for impaired people, service in the church, Sunday school, which is displayed on the spiritual development of personality is done. All this can influence on the process of forming of valuable orientation since childhood. Young generation and middle-aged people with problems with hearing are able to socialize in modern society.

Definitions «value», «valuable», can be implemented in religious organizations. They have such functions as: valuable-oriented, regulatory, communicative, as well as cultivation of norms of communication. Merciful religious organizations and their functions, implemented in the areas, form charity actions both within their own organizations and beyond, so members of mentioned organizations are able to gain experience. Compensatory function in the spiritual world helps believers to recognize their problems and can give spiritual protection; educational function promotes religious education of individuality.

Organizational work aimed to educate spirituality of individuality is closely connected with ideas about church services and spiritual forming of people with problematic hearing. Solving this problem, we have proved possibility of deaf people to work with ordinary people. We must pay special attention to persons with special needs, we must help them in their spiritual growth, social experiences and valuable orientations. Forming of spiritual world of deaf people is possible, visiting churches, monasteries, holy places.

Keywords: spiritual development, religion, value, deaf people, hearing-impaired individual, consciousness, knowledge of world, destination of his (her) life, development of personality, forming of spiritual world, church, monasteries, holy places.

УДК 316. 624-053.6: 004.77- 042.72

Сбітнева І. С.*

ДІАГНОЗ – ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНІСТЬ ПІДЛІТКА

У статті розглянуто проблему інтернет-залежності учнівської молоді. Звернено увагу на те, що інтернет-залежність підлітка – одна з найбільш серйозних проблем, яка сприяє погіршенню шкільної успішності, порушенням відносин усередині сім'ї та макросоціумі. Розкрито, як ця нова «хвороба» вражає молоду частину населення, переважно підліткового віку і молодих дорослих. Хоч це захворювання не має нічого спільного з інфекцією, але поширюється світом зі швидкістю епідемії. Зазначено, що наслідки надмірної захопленості Інтернетом можуть бути найрізноманітніші: нехтування домашніми та службовими обов'язками, відмова від соціальної взаємодії, ізоляція, руйнування зв'язків із зовнішнім світом, аутизація та інфантилізація особистості.

Ключові слова: Інтернет, інтернет-залежність підлітка, адикція, інтернет-адикція, інформаційна мережа, мережевий простір.

Інтернет, усесвітня мережа, надшвидкісна інформаційна дорога, кіберпростір – це новітній, найбільш прогресивний і хвилюючий засіб пізнання, що з'явився останніми роками. Однак потрібно пам'ятати, що справа не в технології, а в тому, як її використовувати.

Інтернет особливо небезпечний для схильних до залежності людей; при цьому найбільш часто пристрасть до Інтернету зустрічається в молодого покоління. Але питання, чи є така залежність справжньою хворобою, так і залишається відкритим. Багато вчених досліджують виникнення залежності від віртуального простору і фактори, що впливають на неї. Але вже ясно одне: пристрасть до Інтернету в деяких випадках викликає симптоми, подібні пристрасті до важких наркотиків.

З активізацією ролі Інтернету в освіті учні отримали доступ до багатьох освітніх ресурсів. Однак свідомість сучасного школяра піддається тиску хаотичного потоку інформації з Інтернету. Вона перебиває знання дитини, одержувані від батьків, вихователів, учителів. На думку Д. Фельдштейна, ця інформація не має структурно-змістовного логічного зв'язку й подається безсистемно, ламано вписується в життя дитини, у процес її розвитку [4].

* © Сбітнева І. С.*